

47. Japonca ve Türkçe yansıma ikilemelerin fonosemantik açıdan karşılaştırmalı olarak incelenmesi

Cahit KAHRAMAN¹

Ayşe ÖZKAN AKDAĞ²

APA: Kahraman, C. & Özkan Akdağ, A. (2023). Japonca ve Türkçe yansıma ikilemelerin fonosemantik açıdan karşılaştırmalı olarak incelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (Ö12), 580-594. DOI: 10.29000/rumelide.1330577.

Öz

Dilin betimleme gücünü ortaya koyan yansıma kelimeler, doğadaki sesleri taklit ederek ve dile yansıtılarak oluşmuş sözcüklerdir. Yansıma ikilemeler ise yansıma kelimelerle kurulan; süreklilik, pekiştirme, ahenk katma, ses ve söz benzerliği sağlayarak doğal sese daha çok yaklaşma, iki kelimeyle bir kavramı adlandırma, ortak yeni bir anlam elde etme görevleriyle anlama dahil olan ikilemelerdir. Yansıma kelimelerle kurulan ikilemelerde, kelime grubunda yer alan sözcükleri oluşturan sesler, ses düzeni ve anlam arasındaki ilişki *nedenli ve dereceli* bir nitelik göstermektedir. Bu tür kelime birliklerinde seslerin farklı dereceleri, öğelerdeki ünlü/ünsüz değişimi veya birtakım eklerle genişletilerek gösterilir. Ses ve anlam arasında fonosemantik açıdan nedenli bir ilişki olup-olmadığı bugüne değin başta dilbilimciler olmak üzere pek çok araştırmacı tarafından tartışılmıştır. Bugün bu konudaki tartışmalar halâ devam etse de yansıma sözcükler ve anlam arasındaki ilişki çoğu araştırmacı tarafından kabul görmüştür. Çağdaş Türkiye Türkçesi ve Japonca, bünyelerinde yansıma kelime ve yansıma ikileme barındıran ve bu tür kelime örnekleri bakımından zengin içeriğe sahip iki dildir; bu iki dilde yer alan yansıma ikilemeler, benzer bazı özellikleriyle dikkat çekmektedir. Çağdaş Türkiye Türkçesi ve çağdaş Japoncadan yansıma ikilemeler derlenerek bu alandaki dil malzemesinin ortaya konması; derlenen örneklerin fonosemantik açıdan karşılaştırmalı olarak incelenmesi ve benzer/farklı özelliklerinin belirlenmesi ile karşılaştırmalı dil çalışmalarına katkıda bulunulması amaçlanmaktadır.

Anahtar kelimeler: Yansıma kelime, karşılaştırmalı dil, giongo, gitaigo

A comparative analysis of Japanese and Turkish onomatopoeias from a phonosemantic perspective

Abstract

Onomatopoeia words, which reveal the descriptive power of the language, are those words which are formed by imitating the sounds in nature in order to reflect them in the language. Onomatopoeia words are formed with reflection words; they are reduplications that are included in the meaning with the tasks of continuation, reinforcement, adding harmony, getting closer to the natural sound by providing sound word similarity, naming a concept with two words, and obtaining new or common meanings. In reduplications formed with reflexive words, the relationship between the sounds, sound order and meaning which make up the words in the word group, shows a causal and gradual quality.

¹ Doç. Dr., Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Japon Dili ve Edebiyatı ABD (Tekirdağ, Türkiye), ckahraman@nku.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-9270-7967 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 21.06.2023-kabul tarihi: 20.07.2023; DOI: 10.29000/rumelide.1330577]

² Arş. Gör., Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (Tekirdağ, Türkiye), aakdag@nku.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-7172-7950

In such word unions, the different degrees of the sounds are shown by the vowel/consonant change in the elements or by expanding them with some suffixes. The phonosemantic causal relationship between the sound and meaning has been discussed by many researchers, especially linguists. Although discussions on this subject still continue today, the relationship between onomatopoeia and meaning has been accepted by most researchers. Contemporary Turkish and Japanese are two languages that contain onomatopoeias and have rich content in terms of such word examples. The aim of this study is to contribute to comparative language studies by compiling onomatopoeis from contemporary Turkish and Japanese languages, and phonosemantically embark on a comparative analysis of the compiled examples and determine their similar/different features.

Keywords: Onomatopoeia, comparative language, giongo, gitaigo

1. Giriş³

İnsan dilinin kökeni ve nasıl ortaya çıktığı henüz bir kesinliğe kavuşmamış olsa da çok eski çağlardan beri başta dilbilimciler olmak üzere pek çok araştırmacı tarafından tartışılmış ve tartışılmaya devam etmektedir. Araştırmacılar, kök dilin nasıl ortaya çıktığı ile ilgili çeşitli teoriler ileri sürmüşlerdir. Bu teorilerden bir kısmı ise dilin yansıma kelimelerden doğduğu tezine dayanmaktadır. Grek filozoflara kadar dayandırılabilir bu kuram, 18.-19. yüzyıllar arasında yoğun şekilde savunulmuştur.

Yansıma kuramı, “İnsan dilinin, doğadaki seslerin taklidi yoluyla ortaya çıktığını ileri süren görüştür. Bu kurama göre diller, insanların doğadaki ve bilhassa da hayvanları çağırma kullandıkları seslerden doğmuşlardır.”(Karaağaç, 2013, s. 854) *Kök dil (protolanguage) nasıl doğdu, nasıl gelişti?* sorusunun cevabını arayan Ercilasun’un savunduğu *basamak teorisine* göre “doğrudan taklit”ten sonra dil, yedi basamaktan geçerek evrimleşmiştir ve doğrudan taklit (onomatopoeia), dilin ortaya çıkışının ilk iki basamağında yer almaktadır (Ercilasun, 2021). Başkan’ın ileri sürdüğü teoriye göre: İlk insan benzeri varlıklar, dili yoktan var etmişlerdir. Buna göre belli nesne ve durumlar karşısında gelişigüzel sesler çıkaran bir insanımsının diğer bir insanımsı tarafından duyulup buna göre davranması, bu gelişigüzel sözlü davranışları pekiştirmiş ve başta gelişigüzel olan bu sesler zamanla anlam kazanarak “dil-kelimesi” hâline gelmiştir (Başkan, 1968). Aksan, çeşitli dillerde benzer seslerden oluşan yakın anlamlı, Latince *tintinnare*, Türkçede *tnlamak*, Arapçada طنين /*tani:n/ 'tnlama'*, طنان /*tanna:n/ 'tnlayan'* gibi örnekler göz önünde bulundurulursa bütün dillerde kelimelerin, yansıma kelimelerden oluşma eğilimi belirtisi olabileceğini kabul eder (Aksan, 1977, s.96)

Türk, Moğol, Mançu, Tunguz, Kore ve Japon dillerinin ortak bir ana dilden geldiğini savunan dil akrabalığı teorisi *Altay dilleri teorisi* adıyla anılmaktadır. Başta Türk, Moğol, Mançu, Tunguz dillerinin akrabalığı üzerinde durulurken 20. yüzyıldan sonra Korece ve Japonca da bu teoriye eklenmiştir. Bu iki dil arasındaki ses, biçim denklikleri ve kelime benzerlikleri gibi dilsel ögeler üzerine çalışmalar yapılmış ve bazı benzerlikler de tespit edilmiştir. Bugün bu teorinin hem savunucuları hem de muhalifleri bulunmaktadır.

Dünya üzerindeki tüm dillerin tek bir atadan doğduğu veya Altay dil ailesindeki dillerin ortak bir ana dilden meydana geldiği gibi önemli iddiaları kanıtlamak için şimdilik elimizde yeterli bir kanıt bulunmadığı ortadadır. Yansıma ikilemeler de bu iki dil arasında benzerlik gösteren yapılardan biridir fakat bu ses ve yapı benzerlikleri de Türkçe ile Japonca arasındaki akrabalığı kanıtlamaya yeterli değildir. Nitekim aynı dil ailesinden olmayan dillerin konuşurları da tabiattaki benzer sesleri yakın

³ Bu çalışma boyunca Japonca, çağdaş Japonca; Türkçe, çağdaş Türkiye Türkçesi karşılığında kullanılmıştır.

şekilde dile getirebilirler. Diğer ses ve yapı benzerlikleri gibi yansıma kelimelerdeki benzerlik de, bize iki dilin aynı aileden olduğunu düşündürse de bu karışık meseleye tatmin edici bir açıklık getirmek kolay değildir.

2. Amaç ve Yöntem

Yansıma kelime ve yansıma ikilemeler bakımından oldukça zengin iki Altay dili Japonca ve Türkçeden bugüne kadar pek çok dil malzemesi derlenmiş, karşılıklı olarak incelenmesi ile hem yapısal hem de sözcük düzeyinde benzerlikler tespit edilmiştir. Tekmen ve Takano, bu iki dil arasındaki yapısal benzerlikleri şöyle tespit ederler:

Türkçe ile karşılaştığımızda, Japoncanın da bağlantılı bir dil olması, iki dil arasında sözdizimsel benzerliğin bulunması, tamlayanın tamlanandan önce gelmesi, öznesiz tümce kurabilmesi ve saygı dili yapısı gibi özellikler birbiriyle örtüşmektedir. (Tekmen ve Takano, 2007)

Bu gibi benzerliklere ek olarak Japonca ve Türkçenin yansıma ikileme yapılarını türetme ve ses değişiklikleri ile derecelenme yoluyla yeni anlamlar meydana getirmedeki bazı benzerlikleri de dikkat çekmektedir.

Makalenin amacı, Japonca ve Türkçe yansıma ikilemelerin fonosemantik açıdan karşılaştırılmasıdır. Daha önce başka dil özellikleri bakımından çeşitli benzerlikleri tespit edilen bu dillerin yansıma ikilemelerinin yapısındaki fonosemantik benzerlikleri şimdiye kadar tespit edilmemiştir. Türkçede yansıma ikilemelerde var olan fonosemantik ilişkinin Japoncada da var olup-olmadığının tespiti iki dilin karşılaştırmalı olarak incelenmesi ile bu alanda yapılacak olan çalışmalara katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

Çalışma yapılırken Japonca ve Türkçe sözlüklerde yer alan yansıma ikilemelerin derlenmesi, fonosemantik ilişkiyi daha net gösteren örneklerin seçilmesi, hangi ses değişimlerinin ne tür anlam farklılıkları yarattığı ve derecelenmelerin tespit edilmesinden sonra ses değişimlerine göre sınıflandırılması ve benzer/farklı özelliklerinin tespit edilmesi yolu izlenmiştir.

3. Yansıma Kelime ve Yansıma İkileme

Araştırmacılar tarafından *taklidi kelime*, *tabiat taklidi kelime*, *onomatopik kelime*, *yansılama*, *yansıma*, *yansıma söz*, *yankı sözcük* gibi çeşitli isimler verilen yansıma kelimeler için, Osmanlı Türkçesinde *lafz-ı taklidî*, *savtı taklidî*, *taklidî kelimeler* terimleri kullanılmıştır.

Kısaca, doğadaki sesleri taklit eden kelime, şeklinde tanımlayabileceğimiz yansıma kelimeleri, İmer vd., “Doğa ve hayvan seslerine benzer seslerle yapılan, görüntüleri işitimsel bir izlenim yansıtacak biçimde aktaran, bir gerçeği ses öykünmesi yoluyla belirten dilsel öge.” (K. İmer, A. Kocaman, & S. Özsoy, 2011, s. 262); Hengirmen, “Doğadaki sesleri dildeki seslerle taklit ederek, dile yansıtarak oluşmuş dil ögesi, sözcük.” şeklinde tanımlamıştır (Hengirmen, 1999, s. 414).

Türkçedeki yansımalar, ikilemeli kullanımlarıyla kendine özgü ve zengin bir sözvarlığı oluşturur. Ses yansımaları ikilemeler hakkında geniş çaplı araştırma ve derlemeler yapan Zülfikar, yansıma ikilemeleri şöyle tanımlar:

Ses yansımalarında önemli bir yer tutan ikilemeler sürekliliği anlatmak, anlamı pekiştirip, zenginleştirmek, söyleyişe ahenk katmak, ses ve söz benzerliği sağlayarak tabii sese daha çok

yaklaşmak, iki kelimeyle bir kavramı adlandırmak, ortaklaşa yeni bir anlam elde etmek amacıyla birincil ya da ikincil biçimlerin tekrarlanması olarak tanımlanabilir. (Zülfikar, 2018, s.161)

Yansıma kelimelerin yansıttıkları sesler bakımından çeşitli sınıflandırmaları yapılmıştır: Banguoğlu, ikiye ayırdığı yansıma kelimeleri, "...ençok oluş ve kılışları bazan da nesnelere sesler yoluyla tasvir edenler. Bunlara *tasvir sesleri* (sons descripts) adını verebiliriz...tabiat seslerini takit ederek her türlü kavramları ifade etmeye çalışırlar. Bu türlü yansımalara da *taklit sesleri* (sons imitatifs) demek doğru olur." şeklinde tanımlar (Banguoğlu, 2011, s. 403-404). Türkay ise, *doğal yansıma sözcükler* ve *betimsel yansıma sözcükler* olmak üzere ikiye ayırırken (Türkay, 1978); Koca, *ses yansımali sözcükler*, *biçim yansımali sözcükler*, *duyu*, *sezim yansımali sözcükler* olmak üzere üçe ayırır (Koca, 2013).

Ono, sözlüğünde ele aldığı onomatopeleri beş ayrı gruba ayırarak inceler:

- Son harfi -n (-ん) ile biten ifadeler, genellikle ses, hareket ve durumun şimdilik bittiğini ve son bulduğunu fakat sonucun etkisinin devam ettiğini;
- *Jōgo* (畳語) denilen ikilemeli ve sıralı ifadelerin ses, hareket ve durumun sürekliliğini, tekrar etmesini gösterdiğini ve hemen şu an olan, göz önünde gerçekleştiği hissini verdiğini;
- Onomatopenin sonundaki uzatma işareti (—), ses, hareket ve durumun devamlılığını ve sürekliliğini;
- Küçük -tsu (-つ) ses, hareket ve durumun anlık bir mola, ara verme ve kesilmeye uğradığını;
- -ri (-り) ile biten onomatopeler ses, hareket ve durumu özetleyici, toparlayıcı, bir bütün olarak ifade etmektedir. (Ono, 2011)

Bugün, Japoncada yansıma kelimeler *giongo* (擬音語); yansıma ikilemeler *gitaigo* (擬態語) adıyla anılır. Ono Masahiro, aslında *onomatope* teriminin *giongo* ve *gitaigo* terimlerini özetleyen, birleştiren, kullanışlı ve pratik bir terim olduğunu belirtmektedir. Ono, *giongo* terimini hayvan sesleri ya da herhangi bir şey sesinin telaffuzunun insanların kelime olarak kullanabileceği bir ifadeye dönüşmesi; *gitaigo* terimini ise herhangi bir şeyin veya insan durumunun, duyu ve sezgilerin kelimelerle sesli bir ifadesi şeklinde tanımlar. Ona göre bir kelimenin onomatope sayılması için üç koşul vardır: Birinci koşul, bir insanın dışında, insan ses organı dışında çıkan sesleri ifade etmeli; ikinci koşul, insan ses organlarından çıkan seslerden, tek tek ayırt edilemeyen sesleri ifade etmeli; üçüncü koşul, ses olmayan, duyulmayan şeylerin, durum, belirli bir sesin kendisinin sahip olduğu his, duyu ile durumu ifade eden kelimeler olmaları gerekmektedir (Ono, 2011).

Kōjien Sözlüğü'nde *giongo*, *giseigo* (擬声語) ve *gitaigo* onomatopenin karşılığı ve görsel-dokunsal işitsel duyular dışındaki duyu ifadeleri, doğadaki sesleri, insan ve hayvan seslerini taklit eden kelimeler olarak tanımlanırken (Shinmura, 2009, s. 659, 680, 684); *Gendai Giongo Gitaigo Yōhō Jiten* (1974)'de *gitaigo*, bizim dışımızdaki dünyada olan sesleri; insan, hayvan veya herhangi bir şeyin durumunu ya da duyguları doğrudan ve duyusal olarak ifade eden kelimeler biçiminde tanımlanmaktadır (Amanuma, 1974). Tajima, hayvan ya da insan seslerini betimleyen sesleri *giseigo*; *giseigo* dışında kalan herhangi bir sesi *giongo*; bir hareketi, durumu ifade eden sesleri *gitaigo*; *gijogo* (擬情語) terimini de *gitaigo* terimi içinde duyu ve hisleri ifade eden kelimeler olarak tanımlar (Tajima, 2006). Kindaichi, 1978'deki çalışmasında onomatopeleri 5 gruba indirgemıştır: insan ve hayvan seslerini taklit eden gruba *giseigo*, doğadaki sesleri veya herhangi bir nesnenin sesini taklit edenlere *giongo*, cansız nesnelere durumunu

tasvir eden seslere *gitaigo*, canlı varlıkların durumunu tasvir eden seslere *giyōgo* (擬容語), insanların duygusal durumları, ağrı sızı hislerini tasvir eden seslere *gijōgo* adını vermiştir (Kindaichi, 1978).

Yansıma kelimeler tek heceli isim köklerinden eklerle türetilir. Zülfikar, bu tür kelimelerin ek alıp almama durumuna göre, tek heceli yansıma kökleri için *birincil biçimler (primary)*, birincil biçimlerin eklerle genişletilmiş biçimleri için *ikincil biçimler (secondary)* terimlerini kullanırken (Zülfikar, 2018, s. 7); Demircan, benzer şekilde bir ayrıma giderek tek heceliler için *yalın yansıma*, genişletilmiş biçimler için *bileşik yansıma* terimlerini kullanmıştır (Demir, 1997, s. 194).

Mikami, onomatopelere işaret eden faktörler olarak, ABAB, AB+ri, ABB+ri, AB+n, AB+つ (küçük tsu) şeklinde toplam beş gruba ayırmaktadır (Mikami, 2003).

Amanuma ise *Giongo Gitaigo Jiten*'de harf kombinasyon kurallarına göre 47 farklı onomatope şekli olduğunu belirtmektedir (Amanuma, 1997).

Fonosemantik İlişki

Ses anlam bilimi/ses sembolizmi veya fonosemantik, ses ile anlam arasındaki ilişkiyi ele alan disiplin; *nedenlilik* ise dilsel biçimle anlam arasındaki doğal ilişki (Demircan, 1997, s.191) şeklinde tanımlanabilir.

Demircan'a göre, ilk bakışta dildeki göstergelerde ses-anlam ilişkisi net şekilde görülemez. Belki daha önce nedenli bir ilişki var ve açıkça görülüyordu fakat sözlü kültür evresinde bu nedenli ilişki büyük ölçüde değişime uğramış ve kaybolmuştur (Demircan, 1997).

Ergin, sesle nesne, kelime ile anlam arasında nedensiz bir ilişki olduğunu düşünmekle birlikte yansıma sözcükleri bunlardan ayrı tutar. Bazı yansıma sözcüklerde bu ses- anlam bağlantısı zamanla unutulmuş ilk anlamından uzak bir hâl olsa da yansıma kelimenin sesi genelde karşıladığı nesnenin sesini andırır (Ergin, 2007, s.96).

Ses-anlam dilciliğine karşıt duruşuyla pek çok araştırmacıyı ve bu alandaki çalışmalarını büyük ölçüde etkileyen Saussure'e göre ses ve anlam arasındaki ilişki tamamen nedensizdir:

Göstereni gösterilenle birleştiren bağ nedensizdir. Göstergeyi, bir gösterenin bir gösterilenle birleşmesinden doğan bütün olarak gördüğümüzden daha yalın olarak şöyle de diyebiliriz: Dil göstergesi nedensizdir. Gösteren seçiminin her zaman nedensiz olmadığını belirtmek için yansımalarla başvurulabilir. Ne var ki bunlar hiçbir zaman bir dil dizgesinin örgensel öğeleri değildir. Kaldı ki yansımaların sayısı da sanıldığından çok daha azdır...Sözcüklerde bugün bulunan seslerin niteliği, daha doğrusu bu seslere yakıştırılan nitelik ses evriminin rastlantısal bir sonucudur. (Saussure, 1998, s.113)

Başkan da Saussure'e katılmakla birlikte, yansıma sözcüklerde, sözcükler ile bazı kavramlar arasında yine de bazı doğal bağlantılar bulunabileceğini düşünür. Fakat az sayıda örneği bulunan bu tür sözcükler, ses ile anlam arasındaki bağlantının nedensiz olduğu savını çürütmeye yetmez (Başkan, 2003, s.183-184). Bunun yanında Başkan'a göre açıkça görülmesi de seslerle anlamlar arasında gizli bir bağlantı da vardır: "...sözgelimi (kanser) ve (kangren) sözcükleri yabancı kökenli olup, 'kan' kavramı ile hiç ilgili olmadıkları hâlde, gerçektekenden çok daha ters ve olumsuz bir anlam çağrışımı yaptırılmaktadır." (Başkan, 2003, s.121)

Dilin kökeni ve sonrasındaki gelişim süreci hakkında *basamak teorisini* ileri süren Ercilasun'a göre teoriyi oluşturan yedi basamaktan ikincisinde (simgesel kelimelerin doğuşu) yansıma sözcüklerden simgesel sözcüklere geçilmiş ve daha önceden nedenli olan gösteren-gösterilen arasındaki ilişki nedensizleşmiş ve Saussure'ün tespit ettiği keyfilik / nedensizlik olgusu ortaya çıkmıştır. (Ercilasun, 2021)

Üçok, Oehl'in makalesinde savunduğu, kelime kuruluşunun çoğu zaman yansıma sözcüklerden oluştuğu teorisine katılmakla birlikte tamamen doğru olamayacağını düşünür. Ona göre burada, varlık ve olayların karakterine en uygun, en yakın ve en iyi şekilde verebilen seslerden meydana gelmesi durumu söz konusudur (Üçok, 1951).

Tekrar gruplarında ses düzeni ile anlam arasındaki ilişkiyi inceleyen Karahan, A...A sıralanışındaki *düzenlilik hoşça gitme, devamlılık, kuvvetlilik* anlamlarının A...U dizilişinde *düzensizlik, hoşça gitmeme, rahatsız ediciliğe* dönüşmesinde bir ünlü değişiminin etkili olduğu sonucuna ulaşır. (Karahan, 2008)

Anlambilim araştırmaları alanının öncülerinden Doğan Aksan, ikilemeleri de ele aldığı eserinde yansıma ikilemelerin en önemli özelliklerinden biri olarak, betimlenen sesin farklı derecelerinin, bu öğelerdeki ünlülerin değişimiyle belirlendiğini ve bu betimleme sırasında ünlülerin birbirinden ayrılan iştebilirlik niteliklerinden, derecelerinden yararlanılarak anlamda derecelenme meydana geldiğini belirtir. Gıcır gıcır'ın yanında, gacır gacır ve gacır gucur gibi iki farklı derecelerinin, bu öğelerdeki ünlülerin değişimiyle ifade edilir (Aksan, 2014, s.87).

Ono, k-g, s-z, t-d, h-p-b, gibi ses değişikliklerinde, kuvvetli ve güçlü bir anlam eklendiğini bu gibi ses değişikliklerinin olduğu durumda; daha güçlü, daha ağır, ya da daha kötü bir duruma işaret ettiğini belirtir (Ono, 2011, s.22).

Atōda ve Hoshino, temel ses (Seion清音), ünsüz ses değişimi (Dakuon濁音) (Handakuon半濁音) işaretleri ile oluşan ses/harf aralarındaki anlam farklılıklarını dört örnekle belirtmiştir: Rüzgar sesi: *hyun* (ひゆん) < *pyun* (ひゆん) < *byun* (ひゆん) (hafif-keskin-güçlü). Hareket durumu: *hiku'* (ひくっ) < *piku'* (ひくっ) < *biku'* (ひくっ) (zayıf -keskin-güçlü), hareketin öznesi: *harari* (はらり) < *parari* (ぱらり) < *barari* (ばらり) (çok ince -ince-kalın). Oluşan durum: *hiri'* (ひりっ) < *piri'* (ひりっ) < *biri'* (ひりっ) (ortalama -uyarıcı-kasvetli) (Atōda ve Hoshino, 1995). Japonca ders materyali olarak kullanılan *Japanese Graded Readers*'ta da derecelenme gösteren yansıma ikilemelere yer verilmiştir. Örneğin, gittikçe şiddetlenen rüzgar sesi: *hyu-* (ひゆーっ) < *pyu-* (ひゆーっ) < *byu-* (ひゆーっ) (NPO Tagengotadoku, 2015, s. 7-9).

Mikami, onomatopelerin ses özelliklerine göre, örneğin 's' harfiyle başlayan grupta, yumuşak bir geçiş, düz, kaygan, sessizlik gibi anlamlar ima ettiğini, 'a' sesinin genişlemeyi, 'o' sesinin ise içine kapanmayı telkin ettiğini, k-g, t-d gibi ses değişikliklerinde ise iki şeyin daha hafif veya daha ağır, daha az ya da yükses sese işaret ettiğini anlamamız gerektiğini söylemektedir. Ayrıca aynı kelime kökü ile oluşturulan onomatopeler ortak anlam ve semantik özelliklere sahiptir. Bu onomatope ifadelerin bir özelliğidir ve diğer kelimelerde böyle bir durum görülmez (Mikami, 2003).

Japon çizgi romanı olarak tanımlayabileceğimiz mangalarda yansıma kelimelerin oldukça önemli bir yeri vardır. Hira, film ve animasyonlar ses ve hareketli görüntülerden oluşurken, matbu baskı olan mangalarda sadece resim ve harflerle herşeyi ifade etmek zorundadır; anlatılan durum, duygu ve hareketleri ifade etmede olağanüstü yaratıcılık gerektiğinden mangalarda gerçeklik duygusunu vermek

için onomatopelere sıklıkla başvurulduğunu (Hira, 2020, s. 19-37); Hinata, mangalarda kullanılan onomatopelerin resimlerde hareket efektini artıran bir tür 'ses efekti' olduğunu (Hinata, 1986); Yamaguchi, çizgi roman veya karikatürlerde *giongo* ve *gitaigoların* kullanımını 'zamanın akışını üreten önemli bir aygıt' olduğunu (Yamaguchi, 2005, s.732-761); Ono ise onomatope yazılışlarında da anlam farklılıkları olduğunu belirterek mangalarda daha etkin bir ifade gücünü yansıtmaya için daha yumuşak ve yuvarlak hatlı *Hiragana* alfabesi yerine, soğuk duygu ya da keskin hareketi daha net betimlendiğinden, yabancı kelimelerin yazıldığı, keskin ve köşeli *Katakana* alfabesinin tercih edildiğini belirtir (Ono, 2011, s.20).

5. Fonosemantik İnceleme

5.1. Japoncadan Derlenen Yansıma İkilemelerin Fonosemantik Açından İncelenmesi⁴

5.1.1. İlk hecede ünsüz harf değişimi ile anlamı değişen yansıma ikilemeler:

- **hara hara (はらはら):** ince hafif bir şey havada boşlukta sallana sallana düşerken daha yoğun hislerle, bazen eğlenerek bazen üzüntü duyarak izlemek.
para para (ぱらぱら): ince yağın yağmur sesi.
- **bara bara (ばらばら):** daha ağır bir şeyin daha yüksek sesle düşmesini tasvir eden ses.
- **hyū hyū (ひゅひゅ):** hafif esen rüzgar sesi.
pyū pyū (ぴゅぴゅ): biraz daha şiddetli bir rüzgar sesi.
byū byū (びゅびゅ): en şiddetli esen rüzgar sesi.
- **hiri hiri (ひりひり):** cildin yanma ya da sürekli ağrı hissi; sinirlilik.
piri piri (ぴりぴり): daha şiddetli keskin uyarıcı bir ağrı.
biri biri (びりびり): sınırları uyarıcı, sınırlarını kaldıran, vücuda elektrik verilmiş gibi bir sinirlilik hâli ya da heyecan durumu.
- **haşi haşi (はしはし) :** hafif vurma sesi.
paşi paşi (ぱしぱし): sürekli devam eden vurma sesi.
başi başi (ばしぱし): sürekli devam eden keskin ve güçlü vurma sesi. daha yüksek bir ses.
- **tere tere (てれてれ):** işine çok odaklanmamak ve işlerin ilerlememesi.
dere dere (でれでれ): davranışlarında bir ciddiyetin olmaması.
- **topu topu (とふとふ):** suyun çalkalanma sesi.

⁴ Japoncadan seçilen örnekler, Japoncannın Hiragana alfabesi ile gösterilmiştir.

dobu dobu (どぶどぶ): daha büyük miktardaki suyun çalkalanma sesi.

- **topun topun (とふんとふん):** bir kabın içindeki suyun çalkalanma sesi.

dobun doyun (どぶんどぶん): daha fazla suyun çalakanarak daha fazla ses çıkarması.

- **kara kara (からから):** bir şeyin birbirine çarpması veya sert bir nesnenin dönmesinden kaynaklı oluşan ses.

gara gara (がらがら): büyük bir tekerlek veya yuvarlak bir şeyin dönmesinden kaynaklı çıkan ses.

- **kasa kasa (かさかさ):** kuru hafif cisimlerin sürtünmesinden çıkan ses.

gasa gasa (がさがさ): daha ağır cisimlerin çıkardığı daha yüksek ses.

- **fusu fusu (ふすふす):** yanma sesi.

pusu pusu (ふすふす): küçük bir alanın hafif ve kısık sesle yanma sesi.

busu busu (ぶすぶす): daha geniş bir alanda ve daha yüksek sesle yanan bir yangın.

- **koro koro (ころころ):** küçük ve yuvarlak nesnelerin ya da dairesel tekerlek şeklindeki bir şeyin yuvarlanarak çıkardığı hafif yüksek ses.

goro goro (ごろごろ): büyük, yuvarlak ve ağır nesnelerin dönerken çıkardığı ses veya durum.

- **koron koron (ころんころん):** zamana yayarak tekrar tekar yuvarlanma sesi.

goron goron (ごろんごろん): vücudun tekrar tekrar yuvarlanması.

- **korori korori (ころりころり):** sert ve küçük nesnelerin ya da kurumuş nesnelerin birbirine çarpmasından ve yuvarlanmadan dolayı çıkan ses; yuvarlanıp duraksayıp tekrar yuvarlanış duraksama durumu.

gorori gorori (ごろりごろり): ağır ve büyük nesnelerin uzun süre yuvarlanmaları.

5.1.2. İkinci hecede ünsüz harf değişimi ile anlamı değişen yansıma ikilemeler:

- **niko niko (にこにこ):** sevinçle mutlulukla gülümseme.

niya niya (にやにや): kötü niyetli gülme.

nita nita (にたにた): sessizce, kıs kıs gülmek; ürepertici biçimde gülmek.

- **buyo buyo (ぶよぶよ):** bölgesel olarak vücudun bir bölümünün şişman olması.

buku buku (ぶくぶく): şişman, kilolu olma; vücudun tamamının şişman olması.

- **yoçi yoçi (よちよち):** küçük bir çocuğun paytak paytak yürümesi.
yota yota (よたよた): tehlikeli bir şekilde, sağa sola sallanarak, sarhoş yürümesi.
- **doya doya (どやどや):** kalabalık bir grubun gürültülü şekilde odaya girmesi.
doka doka (どかどか): ayakkabıları gürültü çıkararak kalabalık bir grubun odaya girmesi.
- **guta guta (ぐたぐた):** vücuttan enerjinin çıkması ve ağırlaşarak yorgun düşmek.
guda guda (ぐだぐだ): bitkin yorgun düşerek bir işe yaramamak.
- **zoku zoku (ぞくぞく):** üşüme ya da hastalıktan dolayı titreme durumu.
zogo zogo (ぞごぞご): soğuktan ya da korkudan vücudun titreme durumu.

5.1.3. Bazı eklerle genişleyerek anlamı değişen yansıma ikilemeler:

- **gya gya (ぎゃぎゃ):** bebek ağlama sesi.
gyan gyan (ぎゃんぎゃん): çok gürültülü sürekli devam eden gürültü veya ağlama sesi.
- **topu topu (とぶとぶ):** sıvıyı kaptan dökerken çıkan ses.
topun topun (とふんとふん): bir kabın içindeki sıvının çalkalanmasından kaynaklanan hafif bir ses.
- **dobu dobu (どぶどぶ):** daha fazla miktarda sıvının kaptan dökülürken çıkardığı daha yüksek ses.
dobun doyun (どぶんどぶん): ağır bir nesnenin suya düşmesi.
- **nita nita (にたにた):** sessizce, kıs kıs gülmek; ürepertici biçimde gülmek.
nitari nitari (にたりにたり): nefretle gülmek.
- **horo horo (ほろほろ):** gözyaşının akması yaprak ya da çiçeklerin ardı ardına dökülmesi, dökülerek düşmeye devam etmesi.
horori horori (ほろりほろり): aralıklarla gözyaşının akması ya da ağaç, çiçek yapraklarının hafifçe aralıklarla yapraklarını dökmesi.
- **poro poro (ぼろぼろ):** küçük tane tane olan şeylerin ya da gözyaşı gibi bir şeyin ardı ardına dökülmesi.
porori porori (ぼろりぼろり): gözyaşı ya herhangi bir sıvının damla damla belli aralıklarla devamlı olarak akması.

- **gude gude (ぐでぐで):** içkiden dolayı sarhoş olup düzgün hâlde olmamak.
guden guden (ぐでんぐでん): yürüyemeyecek kadar sarhoş olmak.
- **koro koro (ころころ):** küçük ve yuvarlak nesnelerin ya da dairesel tekerlek şeklindeki bir şeyin yuvarlanarak çıkardığı hafif yüksek ses.
koro' (ころっ): yuvarlak cisimlerin bir anda yuvarlanma sesi veya durumu.
korori korori (ころりころり): sert ve küçük nesnelerin ya da kurumuş nesnelerin birbirine çarpmasından ve yuvarlanmadan dolayı çıkan ses; yuvarlanıp duraksayıp tekrar yuvarlanış duraksama durumu.
koron koron (ころんころん): zamana yayarak tekrar tekar yuvarlanma sesi.
- **goro goro (ごろごろ):** büyük, yuvarlak ve ağır nesnelerin dönerken çıkardığı ses veya durum.
goro' (ごろっ): ağır ve büyük nesnenin yuvarlanma sesi veya durumu.
gorori gorori (ごろりごろり): ağır ve büyük nesnelerin uzun süre yuvarlanmaları.
goron goron (ごろんごろん): vücudun tekrar tekrar yuvarlanması.
- **zabu zabu (ざぶざぶ):** çamaşır yıkarken suyun çalkalanmasından dolayı çıkan ses veya durum.
zabu' (ざぶっ): suya hızlı şekilde dalındığında ya da suya bir şey atıldığında çıkan ses veya durum.
zaburi zaburi (ざぶりざぶり): birkaç kez veya devamlı tekrar eden su sesi.
zabun zabun (ざぶんざぶん): dalgaların arka arkaya sürekli gelmesi, devamlı olarak gelen dalga sesi.
- **sabu sabu (さぶさぶ):** küvet içinde suyu karıştırırken ya da nehri geçerken çıkan ses.
saburi saburi (さぶりさぶり): suyu azar azar zamana yayarak bölme sesi.

5.1.4. Ünlü değişimi yoluyla anlamı değişen yansıma ikilemeler:

- **goho goho (ごほごほ):** hafif öksürme sesi.
geho gehu (げほげほ): daha şiddetli, bulaşıcı öksürme sesi.

- **hira hira (ひらひら):** ince hafif bir şeyin havada boşlukta savrulması, sallana sallana düşmesi.
hara hara (はらはら): ince hafif bir şey havada boşlukta sallana sallana düşerken daha yoğun hislerle, bazen eğlenerek bazen üzüntü duyarak izlemek.
- **beri beri (べりべり):** ince tahta ya da kağıt sökme sesi.
bari bari (ぱりぱり): kağıt ya da kumaş yırtma sesi.
biri biri (びりびり): ahşap ya da tahta kırılma sesi.
- **uro uro (うろうろ):** dolaşmak, bir yeri aramak için dolaşmak.
oro oro (おろおろ): duygusal bir hâlde ne yapacağını bilmeden etrafı doalşmak.
- **mogo mogo (もごもご):** çeneyi hafifçe hareket ettirerek bir şeyler yemek, çiğnemek, yavaş çiğnemek.
mogu mogu (もぐもぐ): ağız dolusu çiğnemek, yemek yemek.

5.1.5. Birinci ve ikinci ögesi farklı olan yansıma ikilemeler:

- **garan goron (がらんごろん):** metal nesnelerin dönmesinden ya da birbirine çarpmasından çıkan alçak, yüksek ve düzensiz sesler.
- **usura kasura (うすらかすら):** amaçsız bir şekilde etrafta dolanmak.
- **taran kuran (たらんくらん):** içkiden dolayı sarhoş olup normal hâlde olmamak.
- **soso kusa (そそくさ):** davranış ve hareketlerinde sakinleşmemek.
- **ata futa (あたふた):** çok acele etmek, telaşlanmak.
- **aya fuya (あやふや):** kesin olmayan bir şey, tam olarak karar verememek.
- **meça kuça (めちゃくちや):** bir çözüm bulamamak, sonrasını düşünmeden hareket etmek.
- **şiku hoku (しくほく):** hastalıktan dolayı bir ağrı durumu; zayıflıktan dolayı iyi hissetmemek.
- **şiburi koburi (しぶりこぶり):** isteksizlik, gönülsüzlük.

5.2. Türkçeden Derlenen Yansıma İkilemelerin Fonosemantik Açıdan İncelenmesi

5.2.1. Ünlü değişimi ile anlamı değişen yansıma ikilemeler:

- **pıtır pıtır:** (ayak sesi için) hafif sesler çıkararak.
patır patır: yürüme sırasında gürültü çıktığını belirtir.
- **fışır fışır:** suyun yavaş yavaş akarken çıkardığı ses.

faşır faşır: suyun veya bir sıvının çok bol aktığını anlatmak için kullanılır.

foşur foşur: suyun fişkırp akmasını anlatır.

- **lıklık:** hafif sesle gülmeyi anlatır.
loklok: kahkahayla gülmeyi anlatır.
- **kihkih:** kıs kıs gülmeyi anlatır.
kahkah: yüksek sesle gülmeyi anlatır.
- **şırşır:** sıvıların akarken veya dökülürken çıkardığı cılız ses.
şarşar: (yağmur yağı ve herhangi bir sıvının akışı için) gür ve çok ses çıkararak.
şorşor: bol ve gürültülü akmayı anlatır.
- **hıkırhıkır:** (bir kaptan başka kaba akan sıvı için) “lıklık” veya “hıkırhıkır” sesi çıkararak.
lakır lakır: (içilen veya dökülen sıvılar için) lakır lakır sesi çıkararak.

5.2.2. Bazı eklerle genişleyerek anlamı değişen yansıma ikilemeler:

- **fıs fıs:** (konuşma için) gizli ve çevreden duyulmayacak kadar yavaş sesle.
fısl fısl: (konuşma için) sürekli olarak fısıltı hâlinde, fısılayarak, çok hafif sesle.
- **şırşır:** sıvıların akarken veya dökülürken çıkardığı cılız ses.
şırıl şırıl: sıvıların akarken veya dökülürken çıkardığı az ve sürekli ses.
- **şıp şıp:** “şıp” diye ses çıkararak.
şıpır şıpır: (yağmur veya su damlaları için) arka arkaya şıprtı sesleri çıkararak; şıp şıp.
- **tıp tıp:** küçük ve hafif vuruşlarla.
tıpr tıpr: (ses için) hafif ve düzenli aralıklarla çıkan; (gürültü için) hafif fakat sürekli.
- **fık fık:** (ateş üzerindeki şeyin) “fık fık” sesi çıkararak kaynaması.
fıkır fıkır: arka arkaya kaynama sesi çıkararak.
- **bıcı bıcı** (çocukların konuşması için) tatlı tatlı, neşeli.
bıcır bıcır: (konuşma için) sürekli olarak, hoş gidecek şekilde.
- **zır zır:** bıktırıcı ve sürekli bir ses çıkararak.
zırıl zırıl: sürekli olarak zırıldayarak.

5.2.3. Birinci ve ikinci ögesi farklı olan yansıma ikilemeler:

- **cangır cungur:** düşme veya birbirine çarpma sırasında kaba ve zevksiz ses çıkararak, çangıl çungul.
- **çatır çutur:** kırılan bir ağacın çıkardığı sesin aşırılığını anlatmak için kullanılır.
- **dangıl dungul:** dili ve hareketleri kaba; yemeğin fazla sulu olmasını anlatır.
- **gacır gucur:** çirkin ve kulak tırmalayıcı bir ses çıkararak.
- **haşır huşur:** (sert cisimler için) sürtünme ve çarpışma sesi çıkararak.
- **katır kutur:** sert duruma gelmiş, sertleşmiş; sert ve kaba ses çıkararak.
- **lambur lumbur:** gürültü çıkararak dangır dungur yuvarlanmayı anlatır.
- **langur lungur:** metalsi bir ses çıkararak; dikkatsizce, savruk bir biçimde.
- **maçır muçur:** (yemek için) ağız şapırtısı yaparak.
- **patır kütür:** yürüme, düşme, dökülme vb. eylemlerin gürültülü ve şiddetli biçimde yapıldığını belirtir; bu tür eylemlerin acele ile yapıldığını belirtir; ardı ardına patırtılar çıkararak.
- **şapır şupur:** (yemek için) acele ile ağız şapırtısı yaparak; (öpmek için) arka arkaya ses çıkartarak; (iş, çalışma için) özen göstermeden.
- **garç gurç:** kesme, koparma veya sürtünme sonucunda çıkan rahatsız edici sürekliliği olan ses.

6. Sonuç

Derlenen örnekler üzerinde yapılan fonosemantik incelemeye göre, Türkçede yansıma ikilemelerde bulunan fonosemantik ilişkinin, Japoncada daha ayrıntılı tasvirler içeren ve ünlü ve ünsüz değişimiyle daha fazla çeşitlenebilen bir nitelikte mevcut olduğunu anlıyoruz.

Altay dil ailesi grubunda yer alan tüm diller bitişkendir; kelimeler kök ya da gövdeye belirli ekler getirilerek yapılır. Her iki dilin de kendi genel dil özelliklerine aykırı olarak, yansıma kelime kökleri kalıplaşmış değildir; betimlenen sesin farklı derecelerini gösteren kelimelerin oluşumunda kökler değişime uğramakta ve bu değişim anlamı da etkilemektedir.

Japoncada yansıma ikilemeler çok zengin betimleme gücüne sahip kelimelerdir. Bir kelime ile durum ve hareket yanında duyguları da ifade ederler. Türkçedeki yansıma ikilemeler çoğu zaman herhangi bir hareket veya durum tasviri durumundayken duyguların yansıma seslere etkisine sadece birinci ve ikinci ögeleri birbirinden farklı yansıma ikilemelerde rastlıyoruz.

Çoğu zaman her iki dilde de tekrarlanan ikinci öge, birinci ögenin ses birimleri açısından tam benzeridir. Japoncada birinci ve ikinci ögesi farklı olan yansıma ikilemeler: Düzensizlik, hoşça gitmeme, rahatsız

edicilik, kötü bir durum veya hislerin ifadesi durumundadırlar. Türkçede birinci ve ikinci ögesi farklı olan yansıma ikilemeler düzensizlik, hoş gitmeme, rahatsız ediciliğe dönüşmesi gibi anlamlar ifade eder.

Her iki dilde de genişleme yolu ile anlamı etkileyen yeni yansıma biçimler ortaya çıkar. Türkçede ikincil biçimler, çoğu zaman -l veya -r ile genişlerken; Japoncada -n (-ん), kelime sonunda uzatma işareti (-), küçük -tsu (-つ) ve -ri (-り) ile genişler.

Japoncada diğer ses değişimlerine göre daha sık rastlanan ses düzenleri: h < p < b, t < d, k < g, s < z'dir.

Kaynakça

- Aksan, D. (1977). *Her yönüyle dil ana çizgileriyle dilbilim* (Cilt I). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aksan, D. (2014). *Anadilimizin söz denizinde* (3. baskı). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Akyalçın, N. (2007). *Türkçe ikilemeler sözlüğü: Tanıklı*. Ankara: Anı Yayınları.
- Amanuma, Y. (1974). *Giongo gitaigo jiten*. Tokyo: Tokyodo.
- Atōda, T. ve Hoshino, K. (1995). *Tadashii imi to yōhō ga wakaru giongo gitaigo tsukaikata jiten*. Tokyo: Sōtakusha.
- Banguoğlu, T. (2011). *Türkçenin grameri* (9 baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Başkan, Ö. (2003). *Bildiririm: İnsan dili ve ötesi*. İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları.
- Demircan, Ö. (1996). *Türkçenin sesdizimi*. İstanbul: Der Yayınları.
- Demircan, Ö. (1997). Türkçede nedenli göstergeler: Yansımalarda anlamlama. K. İmer, ve N. E. Uzun (Ed.), *VIII. Uluslararası Türk dilbilimi konferansı bildirileri 7-9 Ağustos 1996* içinde (s. 191-206). Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayını.
- Ercilasun, A. B. (2021). Dilin doğuşu ve evrimi: Basamak teorisi. *Dil Araştırmaları* (29), 1-17.
- Eren, H. (1953). Onomatopée'lere ait notlar. *Türkiyat Mecmuası*, 10, 55-58.
- Ergin, M. (2007). *Türk dil bilgisi* (3 baskı). İstanbul: Bayrak Basım/Yayın/Tanıtım.
- Hatiboğlu, V. (1981). *Türk Dilinde ikileme* (2. baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Hengirmen, M. (1999). *Dil bilgisi ve dilbilim terimleri sözlüğü*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Hinata, S. (1986). Manga no giongo gitaigo. *Nihongogaku Temmuz Sayısı*, Meiji Shoin
- Hira, M. (2020). Ugoki o arawasu manga no onomatope: Aruku-hashiru o rei ni. *Doshisha University Nihongo Kenkyu*, 17, s. 19-37.
- İmer, K., Kocaman, A., ve Özsoy, A. S. (2011). *Dilbilim sözlüğü*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Karaağaç, G. (2013). *Türkçenin ses bilgisi*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Karahan, L. (2008). Tekrar gruplarında ünlü düzeni-anlam ilişkisi üzerine. E. Arıkoğlu (Ed.), *Prof. Dr. Ahmet B. Ercilasun armağanı* içinde (s. 140-148). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kindaichi, H. (1978). *Giongo gitaigo no tokuchō, giongo gitaigo jiten*. Tokyo: Kadokawashoten
- Koca, E. (2013). Divanü Lûgati't-Türk'teki yansımali sözcüklerin görev ve anlamlarına göre sınıflandırılması. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi* (36), 55-71.
- Kubbealti lugati*. Erişim adresi: <http://lugatim.com/>
- Ono, M. (2018). *Kurabete wakaru onomatope*. Tokyo: Toyōkan.
- Ono, M. (2009). *Onomatope ga aru kara nihongo wa tonosii giongo no yutakano sekai*. Tokyo: Heibonsha.

- Ono, M. (2011). *Giongo gitaigo 4500 nihongo onomatope jiten* (2. baskı). Tokyo: Shogakukan.
- Ötüken Türkçe sözlük, Erişim adresi. <http://www.otukensozluk.com/hosgeldin>
- Mikami, K. (2003). *Nihongo kyoiku ni okeru onomatope shido no genjou to sono housaku* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Waseda Üniversitesi, Tokyo.
- NPO Tagengotadoku. (2015). *Japanese graded readers (Level.0, Vol. 2, No. 7)*. Tokyo: ASK.
- Saussure, F. d. (1998). *Genel dilbilim dersleri*. (B. Vardar, Çev.). İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları.
- Shinmura, İ. (2009). *Kōjien*. Tokyo: İwanami Shoten
- So, K. (2021). Onomatope no saininshiki to nihongokyouiku he no donyu no arikata nicchyū taishō kenkyū ni motozuite. *Soka University Bulletin*, 42, 379-401.
- Tajima, K. (2006). Onomtopo giongo gitaigo ni tsuite, Kansai Gaikokugo Daigaku Ryugakusei Bekka Nihongo Kyoiku Ronshu, vol.16, Kansai Gaikogugo University
- Tekmen, A. ve Takano, A. (2007). *Japonca Dilbilgisi* (2. baskı). Ankara: Engin Yayınevi.
- Türk Dil Kurumu güncel Türkçe sözlük*. Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/>
- Türkay, K. (1978). Kaşgarlı'nın derlediği yansıma sözcükler. *Ömer Asım Aksoy armağanı* içinde (s. 241-257). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Üçok, N. (1951). Fonemlerin özellikleri üzerine bir deneme. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya-Fakültesi*, 9(4), 363-380.
- Yamaguchi, N. (2005). Komikku sekai no giongo gitaigo, *Tsukishima Hiroshi Hakushi Sanju Kinenkai Kokugo Gakuronshu*, s.732-761. Kyukoshoin
- Zülfikar, H. (2018). *Türkçede ses yansıma kelimeler: İnceleme, sözlük* (2 baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.